

Фещук Віктор Вікторович,
завідувач кафедри економіко-
правових дисциплін НАВС, кандидат
юридичних наук, доцент; **Буличева**
Наталія Анатоліївна, доцент
кафедри економіко-правових
дисциплін НАВС, кандидат
юридичних наук, доцент

АКТ РЕВІЗІЇ ЯК ДЖЕРЕЛО ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Важко переоцінити значення для співробітників органів досудового розслідування умінь кваліфіковано підготувати й організувати проведення документальної ревізії. Саме ці питання особливо часто зустрічаються в практичній діяльності оперативних працівників Департаменту захисту економіки Національної поліції України та слідчих, оскільки майже кожне з кримінальних правопорушень, пов'язаних із господарською діяльністю, не відбувається без призначення ревізії. Взаємодія під час розслідування кожного злочину має певні особливості, зумовлені механізмом злочинного посягання, суб'єктом злочину, його обстановкою та іншими обставинами. Це стосується також злочинів, пов'язаних із нецільовим використанням бюджетних коштів. Особливості взаємодії під час виявлення та розслідування цих кримінальних правопорушень слід розглядати на міжвідомчому та внутрішньовідомчому рівнях.

У процесі розслідування слідчим доводиться ініціювати призначення ревізій у більшості проваджень щодо кримінальних правопорушень, учинених у сфері виробничої та фінансово-господарської діяльності підприємств, установ, організацій.

Потреба в проведенні ревізії може виникнути на різних етапах розслідування, проте особливе значення має період її призначення, оскільки здійснення ревізії - процес досить тривалий, тож будь-яка затримка зумовлює продовження строків розслідування.

З огляду на те, що рух і стан майна організації відображено в різних облікових документах, злочинні дії, що здійснюються у сфері виробничої та фінансово-господарської діяльності, завжди залишають сліди в цих документах у вигляді різних фальсифікацій, відхилень від нормального обігу цінностей. Такі фальсифікації зазвичай виявляють під час проведення документальних ревізій, висновки яких можуть слугувати засобом збирання доказів у кримінальному провадженні.

Акт ревізії як джерело доказів належить до інших документів. Завдяки йому слідчий встановлює фактичні дані, що мають значення для кримінального провадження, які використовують для доведення фактів злочинної діяльності.

Акт документальної ревізії стає джерелом доказів лише тоді, коли він долучений до матеріалів кримінального провадження, а ті або інші фактичні дані, відображені в ньому, мають значення доказів тільки після того, як їх встановить слідчий за допомогою вказаних матеріалів і використовує їх під час досудового розслідування. Так, докази збирає не ревізор, а слідчий, який використовує матеріали ревізії та з'ясовує з їх допомогою певні фактичні дані. Водночас, оскільки в процесі ревізії збирають матеріали, у яких відображено злочинну діяльність, встановлюючи дані, що можуть мати значення для доказування, проведення ревізії можна вважати одним зі способів збирання доказів.

На вимогу органів досудового розслідування ревізії проводять за наявності фактичних підстав уважати, що склад правопорушення відображено в матеріалах кримінального провадження. Потрібно пам'ятати, що слідчий може вимагати

проведення не лише первинної ревізії, а й повторної чи додаткової.

Законодавчим підґрунтям призначення ревізії за вимогою органів досудового розслідування є положення Закону України «Про [основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні](#)» від 26 січня 1993 р. № 2939-ХІІ, постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення інспектування Державною фінансовою інспекцією, її територіальними органами» від 20 квітня 2006 р. № 550 та спільного наказу Головного контрольно-ревізійного управління, МВС України, СБУ, Генеральної прокуратури України «Про затвердження Порядку взаємодії органів державної контрольно-ревізійної служби, органів прокуратури, внутрішніх справ, Служби безпеки України» від 19 жовтня 2006 р. № 346/1025/685/53.

Фактичними підставами для проведення первинної ревізії можуть бути: наявність у матеріалах кримінального провадження даних про окремі факти злочину, що вказують на необхідність перевірки за первинними документами всієї діяльності організації та посадових осіб, якщо за цей період часу планова ревізія не проводилася; обґрунтоване клопотання підозрюваного про перевірку, його показання, що спростовують підозру, яка виникла (наприклад витребування первинних документів, які не були повністю перевірені, заперечення проти визначеної інвентаризаційної різниці).

Серед найбільш достовірних документів, що підтверджують причетність підозрюваного до вчинення кримінального правопорушення, пов'язаного з використанням обліково-бухгалтерських документів, можуть бути:

1) акт документальної ревізії з документами, що додаються до нього, стосовно виявлених злочинних зв'язків об'єкта, який перевіряють, з іншими організаціями, включеними у сферу досудового розслідування;

2) встановлення факту роботи підозрюваного в іншій організації на аналогічній посаді;

3) повідомлення експерта-бухгалтера про неможливість дати висновок із поставлених перед ним питань без попереднього проведення ревізії.

У кримінальному провадженні документи як докази широко використовують за умови дотримання вимог кримінального процесуального закону до їх форми та змісту, а отже їх належності й допустимості. Документом у кримінальному процесі є спеціально створений із метою збереження інформації матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо відомості, котрі можуть бути використані як докази факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження (ч. 1 ст. 99 Кримінального процесуального кодексу України).

Працівники органів досудового розслідування повинні забезпечити необхідний обсяг робіт для проведення документальної ревізії, тобто надати ревізору всі необхідні документи та вжити заходів щодо забезпечення їх збереження, особливо неофіційних записів, а також різних варіантів одного й того самого документа, оскільки злочинці передусім прагнуть знищити подібні джерела доказів. У зв'язку з цим необхідно пам'ятати, що всі документи, які використовують під час проведення документальної ревізії, ретельно зберігаються до закінчення судового розгляду.

Акт документальної ревізії, який складено на вимогу органів досудового розслідування, повинен відповідати таким вимогам:

- 1) у змісті акта має бути охарактеризовано конкретні факти порушень у фінансово-господарській діяльності та діях певних посадових осіб;

- 2) характеристика повинна базуватися на облікових (зведених) даних і на даних первинних документів з обов'язковим посиланням на них;

- 3) кожен факт порушення, встановлений ревізією, має бути всебічно охарактеризований із позицій вимог правильності документального оформлення та вимог ведення обліку згідно з чинним законодавством;

- 4) повинно бути розкрито законність і доцільність господарських операцій.

Зміст акта документальної ревізії здебільшого залежить від завдання, поставленого перед ревізором. До акта додають необхідні довідки, розрахунки, відомості, пояснення тощо.

Отримавши акт документальної ревізії, слідчий оцінює, а потім визначає процесуальні заходи щодо перевірки виявлених ревізором порушень слідчим шляхом. Зазвичай слідчий вирішує два питання: наскільки доброякісно проведена ревізія та яке значення для кримінального провадження мають її матеріали. Усі документи, які були використані під час проведення ревізії, зберігаються до завершення судового розгляду в справі.